

AZ ELŐADÓ-MŰVÉSZETI SZERVEZETEK JOGÁLLÁSA, VALAMINT AZ ÁLLAMI TÁMOGATÁSUK RENDSZERE

RTA: Rimaszécsi János II. évf.

KONZULENS: Dr. Szabó Zsolt, egyetemi tanársegéd

Bevezetés

Új alkotmányunk hatályba lépése, valamint a sarkalatos törvények elfogadása révén átalakulóban van a magyar jogrendszer. Az új, a nemzetstratégiai szempontokat előtérbe helyező társadalmi értékrend magával hozza a szabályozási környezet felülvizsgálatát. A nemzet jövője szempontjából a kulturális, művészeti értékeink gondozása kiemelt fontosságú, hiszen a tágabb értelemben vett kultúra az a kapocs, amely összetart egy nemzetet.

A nemzeti kultúra fenntartása különösen fontos hazánk esetében, mivel az Európai Unió tagságból adódó csökkenő gazdasági autonómia miatt nemzeti öntudatunk fenntartásában egyre nagyobb szerepet fog játszani a kulturális értékek ápolása. Ez csak erőteljes állami szerepvállalással érhető el, amint a nyugat-európai államok többsége is jelentős összegeket költenek ilyen célokra.

A támogatási rendszer struktúrája azonban igen eltérő a nyugati országokban. Nagy Britanniában elfogadott az az álláspont, miszerint minél kevésbé avatkozik be az állam a kulturális életbe, annál jobb lesz a művészek és művészet helyzete. Miközben a kilencvenes évek elején Franciaországban a teljes költségvetés 1%-a jutott a kulturális kiadások fedezésére, addig ez az arány Angliában 0,22% körül kezdett el stagnálni.¹ Az Egyesült Királyságban a kulturális minisztériumnak nincs érdemi befolyása a művészetekre, ugyanis ez a terület az 1946-ban alakult Arts Council of Great Britain irányítása alatt áll, mely 1994-ben négy nemzeti Arts Council-ra oszlott (walesi, skót, angol és észak-ír). Ezekben az intézményekben keresztül történik a köztámogatások újraelosztása. Az Arts Council England 2003–2006 közötti három éves költségvetése több mint egy milliárd font. Közvetlen költségvetésének nagy része a zene és a színház között oszlik meg. A területi eloszlás tekintetében London igencsak kiemelkedik, támogatásaink összege meghaladja a többi régióknak kiutalt összegeket. A Scottish Arts Council évi 51 millió fontot juttat a művészet javára, az Arts Council of Wales 17 millió fonttal, az Art Council of Northern Ireland 8,4 millió fonttal gazdálkodik. Németországban a finanszírozást elsősorban a helyi önkormányzatok, városok, vagy tartományok biztosítják. A németországi támogatások mértéke az ezredfordulón 2,01 milliárd eurót tettek ki. A települések, önkormányzatok ezen összeg 55%-át adják, a tartományok 38%-ot, a szövetségi köztársaság pedig 7%-ot. Németországban a magántámogatások mértéke kisebb, a köztámogatásoknak mintegy 3%-át teszi ki. Olaszországban az előadó-művészetek támogatása valamelyest háttérbe szorul, mivel az olaszok jegyzik az UNESCO világörökségi listájának mintegy 40%-át. Az elosztható pénzek nagy része a kulturális örökségek megóvását biztosítják, ebből kifolyólag az előadó-

---

¹ROBERT LACOMBE: *Az előadóművészetek támogatási politikái Európában*

művészetek a teljes kulturális költségvetésnek csak a 10%-át kapják meg. A 10%-nak a 60%-a elsősorban a zenei élet támogatását biztosítja.

A kulturális élet mindig is szerves kapcsolatban állt az állami, társadalmi célok meghatározásával, megvalósulásával, ezért az államnak mindig is volt valamennyi (hol több, hol kevesebb) beleszólása a kulturális élet, és a kulturális intézmények működésébe. Ennek következtében az állami szabályozás ezen területen is megjelent. Az állam szerepe a kultúra területén sokféle lehet: mecénás, megrendelő, esetleg éjjeliőr, vagy akár részletes szabályozó. E különféle szerepmodellek kétféle követelményt takarnak. Az államnak egyfelől biztosítania kell a művészet autonómiáját, az önkifejezés szabadságát, másfelől gondoskodnia kell a kulturális értékek megőrzéséről, fenntartásáról, anyagi szerepvállalással is. Az első a művészeti alkotótevékenység területe, azaz az alkotóművészek (írók, zeneszerzők, képzőművészek) tevékenységét érinti. A második az állam által – bizonyos szelekció alapján - biztosított közvetítő, megőrző, fenntartó közeg terepe, ez az előadóművészek, kiadók, média világa.

Az alkotás szabadságának és a művek fennmaradásának, közönséghez eljuttatásának mértéke jeleníti meg minden kultúrpolitika két fő támpontját, melynek eszköze a szabályozás mellett az állami támogatási rendszer.

1. Jogszabályi környezet

1.1 Alkotmányos felhatalmazás:

A művészet kibontakozásának egyik meghatározó eleme a gondolat szabadsága, emellett azonban támogatásra, állami gondoskodásra is szüksége van.

A magyar alkotmány korábban is deklarálta a művészeti élet szabadságát.² *Új alaptörvényünk* is kiemelt fontosságot tulajdonít a művészeti alkotás szabadságának.³ Az állam másik feladata a be nem avatkozás mellett az értékek megőrzése, amelyre vonatkozó állami feladatmeghatározást szintén az Alaptörvény tartalmazza, az alapvető rendelkezések között.⁴ Eszerint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása, és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.

1.2 Nemzetközi szerződések:

A művészeti életre vonatkozóan több, a magyar jogrendszer által is elismert nemzetközi egyezmény az irányadó:.

I. Az Egyesült Nemzetek Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya⁵

Az egyezmény deklarálja azt, hogy nézetei miatt senki sem zaklatható. A szabad véleményalkotás és véleménynyilvánítás a lelkiismereti szabadság részének tekintendő, mely magában foglalja mindenfajta adat és gondolat határok nélkül történő megismerésének és

---

² Az 1989-ben módosított 1949. évi XX. törvény 70/G §(1)

³ Alaptörvény X. cikk (1)

⁴ Alaptörvény P cikk

⁵ 1976.évi 8. tvr. 19. cikk

terjesztésének a szabadságát, tekintet nélkül arra, hogy az szóban, írásban, nyomtatásban, vagy művészi formában történik. Ezen alapjogok csakis olyan esetekben korlátozhatóak, amelyeket a törvény kifejezetten megállapít, úgy mint mások jogainak vagy jó hírnevének tiszteletben tartása, illetőleg az állambiztonság vagy a közrend, a közegészség vagy a közérkölcös védelme érdekében.

II. Az Egyesült Nemzetek Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya⁶

Az egyezségokmány 15. cikke kimondja, hogy mindenkinek jogában áll részt venni a kulturális életben, lelkiismereti és gondolati szabadságának kiteljesítése érdekében. Az államok kötelezik magukat az alkotó, kutató tevékenység folytatásához elengedhetetlenül szükséges szabadság biztosítására és tiszteletben tartására, valamint elismerik a tudomány és kultúra területén történő nemzetközi kapcsolatok és együttműködés előmozdításából és fejlesztéséből származó előnyöket.

III. Szellemi Tulajdon Világszervezete 1996. december 20-án, Genfben aláírt Szerzői Jogi Szerződésének, valamint Előadásokról és a Hangfelvételekről szóló Szerződésének kihirdetéséről⁷

Az egyezmény az előadó-művészeket megillető magánjogi jogosultságok szabályozásának főbb irányelveit tartalmazza, melyek részletes kibontása a szerzői jogról szóló törvény III. fejezetében történik meg.

IV: Az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók és a műsorsugárzó szervezetek védelméről szóló, 1961-ben, Rómában létrejött nemzetközi egyezmény⁸

Elsősorban ez a törvény szabályozza részletesen az előadó-művészek jogait és kötelezettségeit a hangfelvétel előállítókhoz, valamint a hangfelvétel terjesztőkhöz kapcsolódóan.

1.3 Ágazati törvények:

Az alkotmányi, illetve nemzetközi keretből és feladatokból adódóan számos törvény biztosítja a kulturális, művészeti élet autonómiáját és kibontakozását.

1. A kulturális örökség védelméről szóló törvény⁹ a művészeti alkotásokat általánosan, bármely egyéb feltétel vizsgálata nélkül is a nemzeti kulturális örökség részének ismeri el.

2. A szerzői jogról szóló törvény¹⁰ kimondja, hogy a szerző és ahhoz kapcsolódó jogok szabályozása meghatározó szerepet tölt be a szellemi alkotás ösztönzésében, a nemzeti és az egyetemes kultúra értékeinek a megóvásában.

3. A Nemzeti Kulturális Alapprogramról szóló törvény¹¹ értelmében a nemzeti, egyetemes értékek létrehozásának, megőrzésének, hazai és határon túli terjesztésének a támogatására, a központi költségvetés elkülönített fejezeti kezelésű előirányzatot rendel.

---

⁶ 1976. évi 9. tvr. 15. cikk

⁷ 2004. évi LXIX. törvény

⁸ 1998. évi XLIV. törvény

⁹ 2001. évi LXIV

¹⁰ 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról, preambulumban

¹¹ 1993. évi XXIII

4. A közhasznú szervezetekről szóló törvény közhasznú tevékenységnek tekinti a kulturális tevékenységeket¹²

5. A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló törvény szerint a közművelődéshez való jog gyakorlása közérdeknek, a közművelődési tevékenységek támogatása pedig közcélnak minősül.¹³

6. Az előadó-művészeti szervezetek támogatásáról és sajátos foglalkoztatási szabályairól szóló törvény¹⁴

Emellett az állam az *államháztartás* részeként, a közkiadásokat meghatározó állami költségvetés előirányzataként rendel forrásokat - többek között - az állami művészeti intézmények fenntartására, a kulturális feladat finanszírozására, a kulturális szaktörvények végrehajtására, valamint helyi önkormányzatok művészeti feladatokat ellátó jelentősebb szervezeteinek támogatására.

Minden kultúrpolitika alapkérdése, hogy milyen területeken szükséges állami szabályozás és támogatás a kulturális értékek megőrzése, mint alaptörvényi cél teljesítéséhez, a piaci folyamatok ugyanis egyedül nem elégségesek. A szabad, önálló alkotói munka kibontakozásához a szabad művészi vélemény-kifejezés mellett a szerzői jogok elismerése és biztosítása szükséges. A továbbiakban azonban – vizsgálódásaink közjogi jellege miatt, részben önkényes választás alapján - a művészeti élet másik nagy területével, az előadóművészek jogállásával, államhoz való viszonyával foglalkozunk. A terület jelentősége abban áll, hogy megfelelő minőségű előadás nélkül bizonyos művészeti alkotások (színház, zene, tánc) nem jutnak el közönségükhöz, fennmaradásuk nem biztosított. A további fejtegetések elsősorban a zene- tánc- és színházművészeti előadó-művészek együtteseinek jogállásáról, és foglalkoztatásáról szólnak. Az Országgyűlés - többszöri nekifutásra elkészített törvénytervezet alapján - 2008 végén fogadott el törvény e szabályozási területről. Az alábbiakban a törvény létrejöttének előzményeit, fő tartalmi elemeit mutatjuk be, és megvizsgáljuk ezek megfelelőségét, valamint esetleges hiányosságait is.

1.4. Az előadó-művészeti törvény megalkotásának előzményei (Emtv)

Az előadó-művészeti jogok szabályozásának kísérlete egészen az 1997-ig nyúlik vissza, amikor is a közművelődésről szóló törvényhez¹⁵ az előadó-művészek szakszervezete készített egy olyan javaslatcsomagot, amelynek a törvénybe iktatása hosszú távon rendezte volna az előadó-művészek jogállását. Ez a javaslat a későbbiekben nem került beépítésre törvénybe, pedig annak strukturális felépítése lehetővé tette volna a javaslat beillesztését. Végző soron a törvény nem egy egységes kulturális szabályként jelent meg, hanem egy finanszírozási törvényként, amelyből hiányoztak azok az elméleti alapok, amelyek egy átfogó szabályozáshoz alapot adtak volna. A Mozgóképtörvény¹⁶ 2004-ben történő életbe lépése újból felszínre hozta a többi művészeti ág jogalkotási szükségleteit, ugyanis az alkotmány kimondta azt, hogy A Magyar Köztársaság tiszteletben tartja és támogatja a tudományos és

¹² 1997. évi CLVI. törvény 26. § c) 5. pont

¹³ 1997. évi CXL. törvény 73. § (1) bekezdés

¹⁴ 2008. évi XCIX. törvény

¹⁵ 1997. évi CXL. törvény

¹⁶ 2004. évi II. törvény

művészeti élet szabadságát, a tanszabadságot és a tanítás szabadságát.¹⁷ Mindezek ellenére a művészeti támogatások szabályozása nem jelent meg az ágazati törvények szintjén, semmilyen konkrét szabályozás nem foglalkozott a kérdéssel, ellentétben például a tudományos élet szabályozásával, amely a Magyar Tudományos Akadémiáról szóló törvény keretein belül részletesen szabályozva van.¹⁸ Ezek után a művészeti szakszervezetek kongresszusa egy határozatban fogadta el, hogy lépéseket tesznek az ágazati szabályozás megvalósításáért, mellyel kapcsolatban részletes egyeztetések történtek az akkori Fidesz-kormányval is. Az Emtv megjelenését, egy nagyon komoly szakmai előkészítő munka előzte meg, melynek keretében 2003-ban megszületett a Művészeti Szakszervezetek Szövetsége által alkotott „A művészeti élet szabadságáról, a művészeti élet szervezeteiről és a művészek jogállása” törvényjavaslat. A javaslat egy komplex szervezeti rendszer felvázolásával igyekezett választ adni az előadó-művészeti élet jogi hiányosságaira, konkrét kategóriákba sorolva az előadó-művészeti szervezeteket, valamint meghatározva az állami támogatások elosztásának részletes szabályait, deklarálva azt, hogy a ráfordítások nem felesleges kiadások, hanem hosszú távú befektetések a jövő humán-erőforrásába.

A 2002-es kormányváltás után a javaslatot nem szavazta meg ugyan az országgyűlés, de a megkezdett munka következményeként 2008 végén elfogadták az Előadó-művészeti törvényt (Emtv).¹⁹

1.5. Az előadó-művészeti jogok magánjogi szabályozása:

Az Emtv mellett számos jogszabály foglalkozik az előadó-művészeti jogokkal, a közjogi szabályozás mellett külön törvényekben kapnak helyet a magánjogi jogosítványok, úgy mint a művészek személyi és vagyoni jogai, szerzői jogi védelem és az öröklési jogi jogosítványok.

A művész személyi jogosultságai tekintetében elsősorban a Polgári Törvénykönyv²⁰ rendelkezései az irányadóak, ugyanis az, akinek szellemi alkotásához fűződő jogát megsértik, polgári jogi igényt támaszthat. A személyes jogosultságok között említhetjük a név-feltüntetés jogát, illetőleg a mű integritásvédelmét.

Vagyoni jogosultságokat a szerzői jogi törvény²¹ szabályozza, melyek közül a többszörözés, terjesztés, bérbeadás, haszonkölcsönzés, nyilvános bérbeadás, nyilvánosságához közvetítés, átdolgozás, kiállítás a legfontosabbak.

Az előadó-művészeti jogok a szerzői jog szomszédos jogosultságaiként jelennek meg (együtt a hangfelvétel előállítókkal, rádió-tv szervezetekkel, film előállító szervezetekkel). Az öröklési jogosítványok tekintetében szintén a szerzői jogi törvény az irányadó, mely kimondja, hogy minden vagyoni jogosultság öröklhető (a személyi jogok értelem szerűen nem). Az előadást 50 évig illeti meg jogvédelem, a szerzői jogok a szerző életében, plusz 70 évig érvényesíthetőek.

---

¹⁷ 1949.évi XX. törvény 70/G§ (1)

¹⁸ 1994.évi XL. törvény

¹⁹ 2008.évi XCIX. törvény

²⁰ 1959.évi IV. törvény 87§ (1)

²¹ 1999.évi LXXVI. törvény a szerzői jogról III. fejezet

2. Az állami támogatási rendszer²²

2.1. Az állami támogatási rendszer általános ismertetése

A támogatási rendszer struktúrájába elsősorban a besorolási kategóriák részletes tanulmányozása révén nyerhetünk betekintést, azonban nem szabad figyelmen kívül hagynunk az állam értékorientáltságon alapuló döntéseinek a fontosságát.

A besorolási kategóriák és az ezekhez kötődő támogatási formák tükrözik ugyanis azokat a minőségközpontú, illetőleg adott esetben kultúrpolitikai elvárásokat, amelyeknek az előadó-művészeti szervezeteknek meg kell felelniük abban az esetben, ha támogatáshoz szeretnének jutni.

Ez a kultúrpolitikai csapásvonal egyaránt vonatkozik a központi költségvetési keretből részesülő szervezetekre, illetőleg a pályázati pénzeket felhasználó művészekre.

Természetesen a mérték igencsak eltérő, hiszen amíg egy tartós, központi támogatás esetén hosszú távú együttműködés körvonalazódik az állam és a művészeti szervezet között, addig a pályázati pénzek, valamint a közszolgáltatási szerződések révén juttatott pénzeszközök csekélyebb mivolta is inkább egy eseti jellegű összefonódást feltételez. Itt kell ismételtén megjegyezni, hogy a miniszter jogosult a közszolgáltatási szerződést meghosszabbítani, maximum 3 évre, a következő esztendő költségvetésének a terhére azokkal a szervezetekkel, amelyek megítélése szerint maradandó és értékes kulturális tevékenységet visznek véghez.

A normatív támogatási rendszer hosszú és számottevő változásokon ment át a rendszerváltást követő évtizedekben. A szocializmus évtizedeiben a protekcionista kultúrkörök megkerülhetetlen befolyása révén, az alkotói élet szabadságáról nem beszélhetünk. Ez a korlátozás egyrészt megmutatkozott a kötelező ideológiától eltérő művek tiltásában, illetőleg az anyagi források tisztán pártközpontú, egyoldalú elosztásában. Ebben az időszakban gyakorlatilag a „kézből etetés” politikája érvényesült és azok a szervezetek, akik nem voltak hajlandóak támogatni filozófiai töltetű művekkel, előadásokkal a hatalmi elvárásokat, azok nem számíthattak megfelelő bánásmódra. Ennek a kiszolgáltatott helyzetnek vetett véget az a támogatáspolitikai alapjait a rendszerváltást követő években, fokozatosan rakott le a jogalkotó.

Első körben, mint a normatív támogatásokat kezelő új szervezetet, a Kulturális Alapot kell megemlíteni, amely jelentős lépést jelentett egy, az igazságosság és a művészi egyenlőség elveit központban tartó rendszer felé. Ennek a szervezetnek az általános jogutódjaként kezdte meg a működését, a Nemzeti Kulturális Alap, amelyet az országgyűlés az 1993. évi XXII. törvénnyel hívott életre. Az alap, mint egy elkülönített állami pénzalap funkcionált, ami kezdetben sikeresen beváltotta a hozzá fűzött reményeket. A kulturális élet azonban egyre sokszínűbb és heterogénebb lett az évek múlásával és felmerült az igény egy, a központi költségvetés által finanszírozott szervezeti forma felállítására. Ennek megfelelően alakult át a szervezet Nemzeti Kulturális Alapprogrammá, amely már (az elődeivel szemben) költségvetési, fejezeti kezelésű előirányzatként funkcionált.

A struktúra megváltoztatásának fő célja az volt, hogy egyedi, kisebb produkciókat támogató „csöpögtető rendszer helyett”, egy nagyobb volumenű, „öntözőrendszert” hozzanak létre, amely nagyobb produkciók rendszeres támogatására is teljes mértékben alkalmas. Az

---

²² 2008. évi XCIX. törvény 15. §

alapprogram pénzeszközeit az állam szedi be, adók módjára. Ezek a pénzek elsősorban az úgynevezett giccsadókból állnak össze, amelyeket a felesleges erőszaktartalmú, illetőleg pornográf felvételek értékesítése után kötelező befizetni. Fontos megjegyezni, hogy az alapprogram pénzügyi lehetőségei még így is igen komoly korlátokba ütköznek, ugyanis a kultúrára költött összes pénz mindössze 10%-a koncentrálódik ebbe a szervezetbe. Ennek köszönhetően igazából nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, ugyanis alkalmatlannak bizonyult az összetettebb, nagyobb produciók finanszírozására. A program szakmai bizottságainak a döntését gyakran hatja át a politikai értékorientációra vonatkozó elvárása, amelynek köszönhetően inkább egy protekcionista, mindenkinek kevesebbet juttató szervezet lett, mint a magyar kulturális élet legfőbb pénzügyi támasza. Az NKA felépítése a gyakori kormányváltásoknak köszönhetően szintén gyakran változott, ennek megfelelően a hosszú távú kulturális identitás kifejlődése elmaradt.

Mindez abból következik ugyanis, hogy a szakmai bizottságok vezetőinek a kinevezése egy politikai döntés függvénye.

Ezt követően került megalkotásra a 2008.évi XCIX. törvény (Emtv), amely a normatív támogatási keretek egy átláthatóbb és célzottabb formáját kívánta bevezetni, ami mindenekelőtt rendszeres pénzt juttat az előadó-művészeti szervezeteknek, az ad hoc jellegű projectfinanszírozás helyett.

A következőkben az Emtv. támogatási politikára vonatkozó rendelkezéseit vesszük részletesebben végig.

Központi költségvetési támogatást a fenntartó, ennek hiányában az előadó-művészeti szervezet kaphat. Ebből kifolyólag egyes pályázati pénzekre történő jelentkezéshez nem feltétlenül szükséges az államigazgatási nyilvántartásba vétel, pályázni anélkül is lehet, azonban a központi költségvetésből elnyerhető pályázatok előzetesen feltételezik, illetve megkövetelik a nyilvántartásba vételt. Az államháztartás bármely alrendszeréből származó támogatások együttesen nem haladhatják meg az elszámolható költségeket. Az elszámolható költségek körébe a miniszter által rendeletben meghatározott, támogatási célok megvalósítása során felmerült, igazolt közvetlen és közvetett költségek tartoznak.

Ez jogszabályi garanciát biztosít a támogatások felhasználásának átláthatóságára, biztonságára, megakadályozván az esetlegesen felmerülő visszaélési kísérleteket. Az adatokat minden állampolgár számára hozzáférhetővé kell tenni, ezért a központi költségvetési támogatásra vonatkozó adatok az előadó-művészeti államigazgatási szerv honlapján hozzáférhetőek, a társadalmi kontroll megvalósítása érdekében. A támogatások felhasználási köre célhoz kötött, elsősorban a művészeti tevékenység tárgyi feltételeinek biztosítására használható fel, illetve hivatásos előadó-művészek foglalkoztatására. Az ezektől eltérő felhasználási formákat a törvény tiltja. A támogatásokat a társadalmi igazságosság jegyében úgy kell elosztani, hogy abból megfelelően részesüljenek a nemzeti, illetve kiemelt besorolású művészeti szervezetek, valamint azok a tárulások, amelyek kiemelkedő művészeti tevékenységet nyújtottak és arra a jövőben is alkalmasnak tekinthetők. A művészeti teljesítmény értékelésénél alapvetően az érintett évadot megelőző utolsó évad adatait kell számításba venni. Fontos változásnak mondható, hogy az eddigi fenntartói ösztönző hozzájárulás és a művészeti ösztönző hozzájárulás kikerült a törvényből. A támogatásokat három csoportba sorolhatjuk:

- 1.) Művészeti támogatás, amely a művészeti alkotás létrejöttét közvetlenül finanszírozza.
- 2.) Működési támogatás, amely a tárgyi feltételek biztosítására hivatott
- 3.) Egyéb támogatás, elsősorban olyan összegek, amelyek külön pályázatok útján érhetőek el.

A miniszter által felügyelt fejezeti előirányzatokat leszámítva csak olyan szervezetek kaphatnak állami támogatást, amelyeket az előadó-művészeti államigazgatási szervként (is) működő Kulturális Örökségvédelmi Hivatal nyilvántartásba vett.

2.2. A besorolási kategóriák általános ismertetése:

Az Emtv 2012.III.31.-től hatályos rendelkezései kettő kiemelt kategóriát állítanak fel a szervezetek megkülönböztetésével kapcsolatban. Az új kategóriák egyaránt alkalmazásra kerülnek mind a zeneművészeti, mind a színházi szervezeteknél, azzal a különbséggel, hogy más feltételeket kell teljesíteni a különböző művészeti ágak képviselőinek a támogatások elnyerése érdekében.

Ennek alapján megkülönböztetjük a *Nemzeti Előadó-művészeti Szervezetet* és a *Kiemelt Előadó-művészeti Szervezetet*.²³

1.) Nemzeti előadó-művészeti szervezetté lehet minősíteni azokat a szervezeteket, amelyeknek a fenntartója az állam, vagy az állammal közszolgáltatási szerződést kötöttek, az alkalmazott művészei közül minimálisan 70%-nak szakirányú felsőfokú végzettsége van, vagy a közalkalmazottak jogállásáról szóló törvényben meghatározott elismeréssel rendelkezik,²⁴ vezetőjét a törvényben foglalt rendelkezéseknek megfelelően bízták meg és kiemelkedő szerepet tölt be a magyar kulturális értékek ápolásában és terjesztésében.

2.) Kiemelt előadó-művészeti szervezetté minősíthető az, amelynek a fenntartója a helyi önkormányzat, illetőleg közszolgáltatási szerződéssel rendelkezik valamelyik helyi önkormányzattal, foglalkoztatott művészeinek minimálisan a 60%-a rendelkezik szakirányú felsőfokú végzettséggel, vagy a közalkalmazotti törvényben meghatározott elismeréssel, kitüntetéssel rendelkezik,²⁵ a vezetőjét a törvényben foglalt szabályoknak megfelelően bízták meg és nevezték ki, valamint a szervezet kiemelkedő fontosságú a körzet kulturális élete szempontjából, és szakmai tevékenységének színvonala által méltó az állami és önkormányzati anyagi szerepvállalásra.

A törvény a szimfonikus zenekarok és énekarok esetében többlet feltételekhez köti a nemzeti, illetőleg kiemelt előadó-művészeti kategóriába történő besorolást.

A további feltételek közé tartozik, hogy a zenekar évente legalább 50 hangversenyt tartson, az énekar évente legalább 40 hangversenyt tartson, rendelkezzen a tevékenység ellátásához szükséges, jogszabályban meghatározott tárgyi feltételekkel és a tárgyévvel megelőző évben teljesítse a jogszabályban meghatározott fizetőnéző-számot.

2.3. A besorolási kategóriákra vonatkozó szak specifikus feltételek ismertetése:

²³ 2008.évi XCIX törvény (2012.III.31-től) 11§,12§

²⁴ 1992.évi XXXIII. törvény 63.§ (2)

²⁵ 1992.évi XXXIII. törvény 63.§ (2)

a.) A színház és táncművészeti szervezetekre vonatkozó elvárások:

A törvény részletesen felsorolja azokat a feltételeket, amelyek teljesülése feltétele a színházak és tánc egyesületek esetében az állami támogatások elnyerésének.²⁶ Minél több feltétel valósul meg magas színvonalon, annál nagyobb összegű támogatásra számíthat a szervezet. A legfontosabb feltételek közé tartozik exemplifikatív jelleggel például a saját előadások száma, határon túli produkciók, gyermek és ifjúsági produkciók, stúdió felvételek száma, fizető nézőszám, fizető nézőszám aránya a nézőtéri befogadó képességhez képest, ösbemutatók száma, balett-opera és zenész színpadi előadások száma, közönségkapcsolatok, alkalmazottak száma stb. Megállapítható tehát, hogy nagy és változatos programkínálattal kell rendelkeznie a szervezetnek, amelyet széles korosztály számára kell közvetítenie, magas szervezeti struktúrával. Az Emtv összesen 22 darab kritériumot fogalmaz meg a színházak műsorpolitikájával kapcsolatban, amelyeket teljesíteni kell a támogatások érdekében. Kiemelten fontosnak mondható a kapcsolattartás a közönséggel, illetve a művészeti utánpótlást végző intézményekkel, a helyi közoktatási, közművelődési és felsőoktatási intézményekkel történő kötelező kapcsolattartás, hozzájárulás az oktató-nevelő programokhoz, illetve az azokban történő részvétel mértéke.

b.) A zeneművészeti szervezetek támogatásának a feltétele

A zeneművészeti szervezetek esetében az eddig hatályos kettő kategória háromra változik. Az eddig hatályos két kategória gyakorlatilag egynek tekintendő, mivel a második kategória pusztán pályázati volt. Jelenleg ugyan nem esik szó a törvényben harmadik kategóriáról, azonban a sem nemzeti, sem pedig kiemelt jogállással nem bíró zenekar és énekkar továbbra is pályázhat a miniszter által felügyelt fejezeti előirányzatú pályázati forrásokra. A törvény külön határozza meg a zenekar és az énekkarral szemben támasztott feltételeket.²⁷ Ilyen a zenekar/énekkar létszáma, hangversenyeinek a száma, opera közreműködéseinek a száma, ifjúsági hangversenyek, kortárs bemutatók száma, fizető nézők száma, valamint a kereskedelmi forgalomban megjelent hangfelvételek és képi anyagok száma. Ezen feltételek teljesülése esetén a szervezet központi támogatásban részesülhet, amelynek az alapját az előző, lezárt évad adatai jelentik. Közszolgáltatási szerződés esetén a miniszter, illetve a fenntartó, továbbra is három évvel meghosszabbíthatja a szerződést a következő évek terhére.

2.4. A fejezeti kezelésű előirányzatokra előírt pályázati lehetőségek

A miniszter, pályázattalási eljárás során elsősorban a következő programokra írhat ki pályázatot:²⁸

- a) gyermek- és ifjúsági előadások bemutatásának támogatására,
- b) színházi nevelési programok támogatására,

²⁶ 2008.évi XCIX. törvény 17.§ (3)-(4)

²⁷ 2008. évi XCIX. törvény 20§ (1) a.) -g.)

²⁸ 2008.évi XCIX. törvény 21.§ (1) a.) -h.)

- c) új magyar nyelvű, illetve hazai kisebbségi nyelvű színpadi művek és zeneművek, valamint kortárs magyar, illetve magyarországi drámák új bemutató keretében történő bemutatására,
- d) a tárgyévet megelőző évadban kiemelkedő művészeti teljesítményt nyújtó és az e törvényben meghatározott célok megvalósítása érdekében többletfeladatokat vállaló előadó-művészeti szervezetek támogatására,
- e) a kimagasló színvonalú és az e törvényben meghatározott célok megvalósítását előmozdító előadások országos és határon túli megjelenésére,
- f) a határon túli, Kárpát-medencei magyar előadó-művészeti szervezetek támogatására,
- g) jelentős nemzetközi színházi, táncművészeti és zeneművészeti fesztiválokon, vendéjátékokon való részvételre,
- h) szakmai dokumentációs és kutatási tevékenység támogatására.

A pályázaton nyertes, illetőleg központi költségvetési támogatásban részesülő előadó-művészeti szervezetet szigorú zárszámadási kötelezettség terheli. Az önkormányzat a támogatás rendeltetésszerű felhasználásáról a mindenkorli zárszámadás keretében és annak rendje szerint a tárgyév december 31. napjáig köteles elszámolni. A támogatásnak az adott év december 31-én feladattal terhelt maradványával a következő év június 30-ig kell elszámolni. A támogatásban részesült előadó-művészeti szervezet fenntartója (amennyiben több előadó-művészeti szervezetet tart fenn, szervezetenként), ennek hiányában az előadó-művészeti szervezet képviselője a központi költségvetési támogatás felhasználásáról a tárgyévet követő év június 30-ig az előadó-művészeti államigazgatási szerv részére szakmai és pénzügyi beszámolót készít. A beszámoló formai és tartalmi követelményeit, a benyújtásával és elfogadásával kapcsolatos részletes szabályokat a miniszter rendeletben határozza meg. A miniszter a pályázati pénzek elosztása érdekében a vonatkozó bizottság javaslatára szakmai kuratóriumot kér fel. A döntésre a kuratórium javaslata alapján, az előadó-művészeti bizottság tesz javaslatot. Ha a miniszter mégis úgy dönt, hogy a javaslattal ellentétes döntést hoz, akkor részletes indokolási kötelezettség terheli. Felmerül a kérdés, hogy támogatáspolitikai és kultúrpolitikai szempontból miért volt szükséges a szabályozási rendszer megváltoztatása. A korábbi szabályozási modell meglehetősen heterogénnek volt mondható, ami különféle igazgatási nehézségek felvetődését vonta maga után. A színház és táncművészeti szervezetek egységes modellt képeztek ugyan, viszont nem illeszkedett ebbe a struktúrába a zenekari szervezetek besorolása. Ezen változtatott az új szabályozás a környezet homogénné tételével, a nemzeti és kiemelt előadó-művészeti kategóriák egyaránt vonatkoznak mind a tánc és színházművészeti, mind a zeneművészeti szervezetekre. A támogatási összeg egy logikus elvárás rendszer alapján kerül meghatározásra, a korábban már részletezett feladatok mentén.

A művészeti munka összértékelésénél a koncepció és az eredmények a legfontosabb támpontok, amelyeket mutatószámok alapján határoz meg a minisztérium(előadásszámok, prioritások, területi eloszlás, saját, vagy vendégprodukciók száma, stb.). A jogalkotó a változtatások során nem titkolta azon szándékát, hogy saját értékorientáltságát számon kérhetővé tegye és a minisztériumnak nagyobb, főleg diszkrecionálisabb beleszólást engedjen a kulturális élet eseményeibe. Ennek szellemébe illeszkedik az a rendelkezés, miszerint a miniszter egyéni, szubjektív elbírálási lehetőséget kap a nemzeti, illetőleg kiemelt előadó-

művészeti szervezeti kategóriákba történő besoroláskor. Javaslattételi joga a NEÉT előadó-művészeti szakmai bizottságainak van (zeneművészeti, táncművészeti és színházművészeti). Regisztráció nélküli előadó-művészeti szervezetek elsősorban pályázatok alapján tudnak forrásokhoz jutni. Ezek a pályázatok egyrészt a célzott, másrészt pedig a programra vonatkozó támogatási körökbe esnek.

Összegzés

Az életbe lépő változtatások sok rokon jegyet mutatnak az előadó-művészeti szakszervezeti törvényjavaslattal. A nemzeti és a kiemelt kategóriák alkalmazása a számozott kategóriákkal szemben, sok mindenben megfeleltethetőek a nemzeti és az országos javasolt kategóriáknak, a közszolgáltatási szerződések révén pedig továbbra is kiemelt szerepet kaphatnak a finanszírozásban a helyi önkormányzatok. A fenti kategóriákból, illetve a korábbi szabályozásból kiderül, hogy a régi színházi besorolási rendszer a szakirányú felsőfokú végzettségre semmiféle minimális elvárást nem fogalmazott meg. Ezek a kritériumok nem feleltek meg teljes mértékben a minőségorientáltság előtérbe helyezésének, nem ösztönözték a társulatokat a szakirányú végzettséggel, illetve jogszabályban meghatározott kitüntetéssel rendelkező színművészek alkalmazására. Ezzel szemben, mivel a változtatások minden művészeti ágra egyaránt, egységesen (tehát nem lesznek külön kategorizálva a zeneművészeti²⁹ és a színházművészeti szervezetek) vonatkoznak, ezen a területen is megfogalmazásra kerültek a szakképesítési követelmények. Korábban a színházakkal szemben semmiféle műsorszolgáltatási kritériumok nem léteztek, kizárólagos minősítő erővel bírtak a saját előadások, bemutatók száma, valamint a fizető nézők aránya. Ezen túl a fenti követelményeken túl, a támogatások megszerzéséhez részletes műsor-strukturális követelményeknek kell megfelelni. Jelen kategorizálás oly módon ad választ a szakszervezeti törvény-javaslati hiányosságokra, hogy annak használható elemeit is teljes mértékben figyelmen kívül hagyja. A törvényben külön minőségi mutatóként szerepel az adott évadban teljesített koncertek száma, a fizető nézők, a diplomás művészek aránya. Ezek önmagukban teljes mértékben szintén nem hivatottak kifejezni a minőségi mércét, mert számtalan magas művészeti teljesítmény születik diploma nélkül, számtalan magas művészeti teljesítmény van fizető nézők nélkül. Véleményem szerint, ha a magas kultúrát el kívánjuk határolni a pejoratív értelemben vett tömegkultúrától, akkor önmagában a fizető nézőszám mutató nem lehet egy minőségi mérce, nem lehet egyike a központi költségvetési támogatás követelményeinek. Példaként hozható fel erre a helyzetben jelent pillanatban a Danubia Szinfonikus Zenekar, amely jelentős állami támogatásuktól esett el annak következtében, hogy tárgyi feltételek

---

²⁹ 2008.évi XCIX. törvény 11§

Az **I. kategóriába** kell besorolni azt a szimfonikus zenekart, kamaraszimfonikus zenekart, kamarazenekart (a továbbiakban együtt: zenekar), amely évente legalább 50, és azt az énekkart, amely évente legalább 40 hangversenyt tart. A besorolás további feltétele, hogy az előadó-művészeti szervezet a) önkormányzati költségvetési szervként működik vagy önkormányzattal kötött, az e törvény szerinti központi költségvetési támogatás igénybevitelének időtartama alatt hatályos közszolgáltatási szerződéssel rendelkezik, b) tagjainak legalább 80%-a felsőfokú szakirányú végzettséggel rendelkező zene- vagy énekművész, c) rendelkezik a tevékenység ellátásához szükséges, a jogszabályban meghatározott tárgyi feltételekkel, d) a tárgyév megelőző évben teljesítette a jogszabályban meghatározott fizető nézőszámot se) a munkáltató vezetőjét az adott szervezetre vonatkozóan e törvényben foglalt szabályoknak megfelelően bízták meg. A **II. kategóriába** kell besorolni azokat a zenekarokat és énekkarokat, melyek legalább két éve működnek, és megfelelnek a (2) bekezdés c) és d) pontjában foglalt feltételeknek.

hiánya miatt nem tudta produkálni a megfelelő koncertszámot, így a zenekar a II. kategóriába esett, annak ellenére, hogy az egész ország területén magas művészeti színvonalat produkálva fejtette ki előadó-művészeti tevékenységét. Fentiek alapján elmondható, hogy olyan szabályozás, besorolási rendszer lenne szükséges, mely valahol fél úton jár a szakszervezeti törvényjavaslat és a hatályos törvény között, mert ebben a formában a jelenleg hatályos törvényünk nem segíti elő a minőségi előadó-művészet kibontakozását. A jövedelmek tekintetében az Emtv nem tesz különbséget a Nemzeti és Kiemelt Előadó-művészeti Szervezetek között úgy, mint azt tette a 2003-as törvényjavaslat az országos és a helyi szolgáltatást nyújtó művészeti szervezetek között, pedig a sokrétű differenciálás miatt ezen területen is fontos lenne a konkretizálás. Az új szabályozás első ránézésre ugyan egyszerűbbnek és puritánabbnak tűnik a korábbi rendszernél, azonban a támogatási feltételeknél olyan műsorszolgáltatási strukturális kritériumokat fogalmaz meg a törvény, amelyek korábban nem voltak hatással a besorolásra (például, gyermek és ifjúsági programok, határon túli szerepvállalás). Mindazonáltal a jogszabály csak akkor fogja betölteni a funkcióját, ha a jogalkotó éles különbséget fog és mer tenni a különböző kategóriákba besorolt művészeti szervezetek anyagi támogatása között.

FORRÁSJEGYZÉK

MŰVÉSZETI SZAKSZERVEZETEK SZÖVETSÉGE által alkotott „*A művészeti élet szabadságáról, a művészeti élet szervezeteiről és a művészek jogállása*” törvényjavaslata

MŰVÉSZETI SZAKSZERVEZETEK SZÖVETSÉGE ÁLTAL ALKOTOTT „*A művészeti élet szabadságáról, a művészeti élet szervezeteiről és a művészek jogállása*” törvényjavaslata - Értelmező rendelkezések.

Parlamentari irományok

In: RIXER ÁDÁM (szerk.): *Állam és közösség*. Tanulmánykötet. KRE-ÁJK, Budapest, 2012. 214.o

ROBERT LACOMBE: *Az előadóművészetek támogatási politikái Európában*, Fordította: Fejér Tamara, Hajós Katalin, Kolesár Krisztián, Újvári Pintér György, Kézirat, 2004. október

SZABÓ ZSOLT: *A magyar zenei élet jogi környezete* (Kézirat)

SZABÓ ZSOLT - RIMASZÉCSI JÁNOS: *A magyar előadó-művészet közjogi környezete*

Hivatkozott jogszabályok:

1. **2008. évi XCIX. törvény** az előadó-művészeti szervezetek támogatásáról és sajátos foglalkoztatási szabályairól

2. **1999. évi LXXVI. törvény** a szerzői jogról

3. **1993. évi XXIII. törvény** a Nemzeti Kulturális Alapprogramról

4. **1999. évi CLVI. törvény** a Közhasznú Szervezetekről

5. **1997. évi CXL. törvény** a Közművelődésről

6. **2001. évi LXIV. törvény** a Kulturális Örökség Védelméről

7. **1959. évi IV. törvény** a Polgári Törvénykönyvről

Nemzetközi Egyezmények:

1976. évi 8. tvr. *Egyesült Nemzetek Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya*

1976. évi 9. tvr. *Az Egyesült Nemzetek Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi*

Egyezségokmánya

2004.évi LXIX. törvény *Szellemi Tulajdon Világszervezete 1996. december 20-án, Genfben aláírt Szerzői Jogi Szerződésének, valamint Előadásokról és a Hangfelvételekről szóló Szerződésének kihirdetéséről*

1998.évi XLIV. törvény *az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók és a műsorsugárzó szervezetek védelméről szóló, 1961-ben, Rómában létrejött nemzetközi egyezmény*

Internetes oldalak:

www.hungaropus.com ,Magyarországi Zeneszerzők Egyesülete

www.hunmusic.hu Magyar Zenei Tanács

www.eji.hu Előadóművészi Jogvédő Iroda

Interjúalanyok:

Devich János, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, rektori tanácsadó

Dr. Gyimesi László, Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének főtitkára

Tarda Orsolya, Emberi Erőforrások Minisztériuma, tisztségviselő